

จากนาสู่นคร (Rice and Rises of Cities)

บทนำ

วัฒนธรรมข้าวในประเทศไทยมีความผูกพันอย่างแนบแน่นกับความสัมพันธ์ระหว่างเมืองและชนบท การพัฒนาของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันข้าวถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญและเป็นรากฐานของวัฒนธรรมการกินและวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน จนปัจจุบันข้าวกลายเป็นสินค้าและสัญลักษณ์เชิงเศรษฐกิจและสังคมที่สร้างรายได้มหาศาลให้แก่ประเทศ ในอดีตการปลูกข้าวแพร่หลายไปทั่วพื้นที่ชนบทก่อให้เกิดวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาการทำนาที่สืบทอดกันมายาวนาน และสะท้อนถึงวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมของชาวชนบทไทย อย่างไรก็ตาม ในยุคปัจจุบันที่โลกาภิวัตน์มีบทบาทมากขึ้น พลวัตของความสัมพันธ์ระหว่างเมืองและชนบทที่สะท้อนผ่านวัฒนธรรมการปลูกข้าวได้เปลี่ยนแปลงไปจากการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วและนำไปสู่การรุกคืบพื้นที่เกษตรกรรม ขณะที่คนรุ่นใหม่หันไปทำงานและใช้ชีวิตในเมืองมากขึ้น ส่งผลให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมเริ่มเสื่อมถอยลง ความท้าทายนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ทุกฝ่ายพึงตระหนักและแสวงหาแนวทางการพัฒนาเมืองอย่างสมดุล เพื่อรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมข้าวอันทรงคุณค่าเพื่อสร้างยั่งยืนในความสัมพันธ์ระหว่างเมืองและชนบทของไทย

Keywords: Rural-Urban Interdependence, Socio-Cultural Impact, Thai Agricultural Culture, Urbanisation, Globalisation.

นาวาอากาศโทหญิง ศุภสอางค์ อุดมสุด
หมายเลข ๔๕ สัมมนาที่ ๓

เมืองและชนบทแท้จริงมีความเชื่อมโยงกันอย่างที่ลึกซึ้งมาตลอดประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของมนุษยชาติทั่วโลก การศึกษาเรื่องการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของเมืองและชนบท (Rural-Urban Interdependence) พบว่าเมืองและชนบทนั้นต่างมีบทบาทที่เป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคในตัวเองในแบบที่แตกต่างกัน โดยองค์การสหประชาชาติ (Okpala Don, 2003) ให้คำนิยามของ "ความเชื่อมโยงระหว่างเมืองและชนบท" ว่าเป็นแนวทางแบบองค์รวมในการส่งเสริมการพัฒนาเมืองและชนบทให้เกิดความสมดุลและการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน หากการเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็วและขาดบูรณาการในการจัดการที่ดีเพื่อเกื้อกูลต่อชนบทย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของผู้คน ดังนั้นการความสำคัญกับการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนควบคู่ไปกับการสร้างความสมดุลกับพื้นที่ชนบท เพื่อรักษาสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศไว้ได้อย่างยั่งยืน

ถึงแม้ความสัมพันธ์พื้นฐานระหว่างเมืองและชนบทยังคงดำรงอยู่ แต่โลกาภิวัตน์และพลังทางเทคโนโลยีกำลังปรับเปลี่ยน รวมถึงสถานการณ์ที่ไม่ได้คาดคิด เช่น โควิด-19 แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดของสังคมโลกปัจจุบันที่ผลกระทบทั้งทางบวกและลบและมีแนวโน้มจะขยายวงกว้างอย่างรวดเร็วซึ่งส่งผลอย่างมากต่อสังคมขนาดเล็ก การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแสดงถึงการตระหนักรู้ในความเปราะบางทางสังคมที่ยากจะควบคุม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่หนึ่งๆ สามารถส่งผลกระทบต่อเนื่องไปทั่วทุกมุมโลก ด้วยการเชื่อมต่อผ่านทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างแนบแน่น ผลกระทบเหล่านี้ทำให้ความเชื่อมโยงระหว่างเมืองกับชนบททวีความ

ซับซ้อนมาก (จารุพล เรื่องสุวรรณ, 2564) ดังนั้นการเจริญเติบโตเมืองและชนบทควรได้รับการพัฒนาอย่างสอดคล้องกลมกลืนและเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ไม่สามารถพัฒนาเพียงอย่างเดียวโดยหนึ่งเพียงด้านเดียวและต้องสร้างความเชื่อมโยงและบูรณาการการพัฒนาทั้งสองพื้นที่เข้าด้วยกัน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเติบโตและความก้าวหน้าที่สมดุลและยั่งยืนในทุกๆ ด้าน

ในทวีปเอเชียการหายไปของวัฒนธรรมการปลูกข้าวเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการขาดดุลยภาพของเมืองและชนบทผ่านความหนาแน่นของประชากรในเมืองและการหายไปของประชากรในชนบท โดยรูปแบบทางสังคมในภูมิภาคนี้แสดงความผูกพันเชิงพึ่งพาอาศัยกันอย่างใกล้ชิดเมืองและชนบทที่ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานชุมชนเกษตรกรรมและในที่สุดก็นำไปสู่การก่อตัวของเมือง ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นการในรูปแบบอุตสาหกรรมประกอบด้วย การจัดระบบการผลิต การจัดเก็บภาษี และการบริหารจัดการแรงงาน ซึ่งนำไปสู่การรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองในรูปแบบของระบบผู้นำกลุ่มผู้นำและเกิดการขยายตัวของประชากรและความสัมพันธ์ทำให้เกิดการสะสมความมั่งคั่งและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเมืองด้วยการการค้าและลำเลียงจากชนบท เช่น ว่าง กำแพงเมือง คลองชลประทาน (Gebre Tewelde & Gebremedhin Berhanu, 2019) ยิ่งไปกว่านั้นปัญหาการขาดสมดุลในการพัฒนาเมืองในปัจจุบันเกิดขึ้นทั่วโลก ในหลายประเทศกำลังเผชิญกับกระแสการเมืองที่เติบโตอย่างรวดเร็วในแบบเดียวกันที่เมืองเติบโตขึ้นและบทบาทชนบทเริ่มหายไปจากการขยายตัวของเมืองที่กลืนกินพื้นที่เกษตรกรรม กระแสการอพยพย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าจึงสูงขึ้นอย่างมาก โดยมีประชากรร้อยละ 50 แสดงถึง 4.4 พันล้านคนของประชากรโลกอาศัยอยู่ในเขตเมือง และแนวโน้มนี้ยังคงดำเนินต่อไป มีการคาดการณ์จำนวนประชากรในเมืองภายในปี ค.ศ.2050 จะเพิ่มขึ้นเป็นกว่าสองเท่าของปัจจุบัน หรือประมาณ 7 ใน 10 คนของประชากรโลกทั้งหมด (World Bank, 2023)

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในเอเชียที่พัฒนาประเทศด้วยการค้าขายข้าว แสดงให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของชนบทผ่านการผลิตข้าวต่อการพัฒนาประเทศจนกลายเป็นผู้นำการส่งออกข้าวที่มีชื่อเสียงในระดับโลกโดยมีปริมาณผลผลิตข้าวสูงเป็นอันดับที่ 6 ของโลก โดยคิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 4.0 ของผลผลิตข้าวทั้งหมดทั่วโลก มีพื้นที่ปลูกข้าวคิดเป็น ร้อยละ 43.7 ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมดของไทย และมีครัวเรือนเกษตรกร 5.1 ล้านครัวเรือนเกี่ยวข้องกับการปลูกข้าวนี้ แสดงให้เห็นถึงเศรษฐกิจภาคครัวเรือน ร้อยละ 63.6 ของยังยึดโยงกับภาคเกษตรกรรม (Sowcharoensuk Chaiwat, 2023) แต่ประเทศไทยกำลังเผชิญสถานการณ์การลดลงของผลผลิตข้าว การคาดการณ์ผลผลิตข้าวภายในประเทศมีแนวโน้มปรับตัวลดลงในปี พ.ศ. 2564 – 2568 นอกจากนี้ปัจจัยเกี่ยวข้องกับสภาพอากาศและน้ำที่เป็นสิ่งสำคัญแล้วนั้นและการแข่งขันกันในยุคที่โลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อแรงกดดันจากการแสวงหาแหล่งแรงงานและแหล่งผลิตราคาถูกแล้วนั้น (Sowcharoensuk Chaiwat, 2023) เป็นการใช้ความสำคัญต่อการพัฒนาเมืองมากกว่าภาคการเกษตรส่งผลอย่างมากต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมการปลูกข้าว

จากการศึกษางานศึกษาวิจัยพบว่าการเติบโตอย่างรวดเร็วของการขยายเมืองส่งผลกระทบต่อชีวิตในสังคมเกษตรกรรมในเขตปริมณฑลรอบกรุงเทพมหานครทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะกรณีศึกษาในเขตปริมณฑลรอบกรุงเทพมหานครโดยเฉพาะในจังหวัดสมุทรปราการ การหายไปของพื้นที่ปลูกข้าวแสดงถึงขยายตัวของกรุงเทพมหานครเนื่องจากได้รับผลทางตรงจากการวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมเกษตรกรรมไปสู่ความเป็นสังคมเมือง นอกจากนี้ผลกระทบทางอ้อมซึ่งมีความซับซ้อนกว่านั้นส่งผลมากกว่าหลายด้าน เช่น พัฒนาเมืองส่งผล

ต่อการครอบครองพื้นที่ชนบทเพราะแนวคิดของคนรุ่นใหม่มองการเกษตรเป็นข้อเสียเปรียบทางเศรษฐกิจสังคม โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ นอกจากนี้ยังเกิดการเปลี่ยนมือกรรมสิทธิ์ที่ดินและทำให้ที่ดินทางเกษตรมีขนาดเล็กลงจากการขายที่ดินไปพัฒนาเนื่องจากการลดกิจกรรมการเกษตรในภูมิภาคนี้ด้วยการผลักดันให้มีการเวนคืนและเอกชนเข้าถือครองที่ดินเพื่อขยายตัวของเมือง (Gullette Gegory, Thebpanya Paporn, & Singto Sayamon, 2022) การสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินส่งผลต่อภาวะอ่อนแอในการดำรงชีพไว้ในอาชีพ ซึ่งการเป็นเจ้าของที่ดินช่วยเพิ่มผลผลิตข้าวและลดหนี้สินนอกระบบของกลุ่มย่อยฟาร์มขนาดเล็กและขนาดกลาง (Pochanasomboon Amorn, Attavanich Witsanu, & Kidsom Akaranant, 2020)

ผลงานวิจัยแสดงถึงการเสื่อมสลายลงของการปลูกข้าวส่งผลกระทบต่ออาหารและวัฒนธรรมของไทย การสูญเสียพื้นที่ปลูกข้าวส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารและอาหารที่เป็นรากฐานสำคัญของอาหารในประเทศ รวมถึงคุณภาพชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวนาซึ่งเป็นแก่นแท้ของชนบทไทย ในพื้นที่ปริมนทลยังพบอีกว่า อายุของเกษตรกร จำนวนสมาชิกในครอบครัว แรงงานในครอบครัว และขนาดของฟาร์ม มีอิทธิพลต่อการผลิตข้าวอย่างมีนัยสำคัญ (Sasima Fakkhong & Suneeporn Suwanmaneepong, 2015) จากการศึกษา กลุ่มตัวอย่างอายุระหว่าง 18 – 40 ปี ในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่าการคนรุ่นใหม่มองหาโอกาสทางอาชีพอื่นที่ไม่ใช่อาชีพภาคเกษตรเพื่อยกสถานะให้กับตนเองและครอบครัว การมองหานี้ส่งผลให้การขาดแรงงานภาคครัวเรือนในการทำเกษตรและทำให้แรงงานเกษตรกรมีอายุเพิ่มขึ้นและมีแนวโน้มจะหมดไปอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยการทำการเกษตรส่วนใหญ่ถูกดำเนินการโดยผู้ที่มีอายุในช่วง 40 ถึง 50 ปีขึ้นไป (Gullette Gegory, Thebpanya Paporn, & Singto Sayamon, 2022)

สถานการณ์ที่กล่าวในงานวิจัยมาสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างพื้นที่เมืองและชนบท แม้การพัฒนาเมืองจะมีความสำคัญต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ แต่การพัฒนานั้นจำเป็นต้องมีการปรับสมดุลที่เท่าเทียมและยุติธรรม เนื่องจากเมืองยังคงต้องพึ่งพาทรัพยากรจากชนบทซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานและกลไกทางเศรษฐกิจในภาพรวม กระแสโลกาภิวัตน์เป็นตัวกระตุ้นการเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็วเนื่องจากระบบเศรษฐกิจได้สร้างเครือข่ายการพึ่งพาทรัพยากรให้ขยายวงกว้างมากขึ้นและสามารถทำได้ง่ายขึ้น ผลกระทบต่อความสมดุลของความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่เศรษฐกิจหลักและพื้นที่แหล่งผลิตวัตถุดิบได้แสดงผลด้านลบถึงการขาดดุลภาพดังกล่าวจากการสูญหายไปของวัฒนธรรมการปลูกข้าวในสังคมไทย ซึ่งสะท้อนถึงความเสื่อมถอยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

ภาครัฐจึงควรให้ความสำคัญกับการคงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่นและบทบาทของชุมชน เพื่อให้สังคมไทยสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างราบรื่น การหาวิธีสร้างความกลมกลืนของความสัมพันธ์ดังกล่าวจำเป็นต้องมีการบูรณาการด้านวางแผนเชิงนโยบายและแผนปฏิบัติการในหลายระดับ เพื่อให้การนำนโยบายไปปฏิบัติมีความสอดคล้อง ครอบคลุม และบรรลุเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้การเติบโตของเมืองมีคุณภาพและสามารถปรับแก้ไขข้อบกพร่องได้ทันทั่วทั้งที่ การส่งเสริมการชะลอการเติบโตของเมืองจึงเป็นเรื่องสำคัญที่สร้างแนวคิดในการใช้ทรัพยากรที่ดินอย่างคุ้มค่าเพื่อดำรงไว้ซึ่งบทบาทสำคัญของเศรษฐกิจพื้นฐานชุมชนอันเป็นที่อยู่อาศัยและสร้างรายได้ของประชากรส่วนใหญ่ อีกทั้งทำให้สังคมโดยรวมสามารถก้าวไปข้างหน้าได้อย่างยั่งยืนต่อไปได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- จารุพล เรืองสุวรรณ. (2564). *ทบทวนแนวโน้มสถานการณ์ความมั่นคงของโลก สิ่งไทยควรตระหนักและเตรียมการรับมือ*. จาก <http://www.polsci.tu.ac.th/direk/view.aspx?ID=505>
- Don, O. C. (2003). *Promoting the Positive Rural-Urban Linkages Approach to Sustainable Development and Employment Creation: The Role of UN-HABITAT. 2nd FIG Regional Conference*. Marrakech: UN-HABITAT.
- Fakkhong, S., & Suwanmaneepong, S. (2015). *Socio-Economic Factors Influencing Rice Production in PeriUrban Area, Bangkok, Thailand. Journal of Agricultural Technology*, 2053-2062.
- Gebre, T., & Gebremedhin, B. (2019). *The Mutual Benefits of Promoting Rural-Urban Interdependence through Linked Ecosystem Services. Global Ecology and Conservation* 20, 1 - 14.
- Gullette, G., Thebpanya, P., & Singto, S. (2022). *Socioeconomic and Livelihood Impacts within Bangkok's Expanding Metropolitan Region. Buildings and Cities*, 808 -823.
- Pochanasomboon, A., Attavanich, W., & Kidsom, A. (2020). *Impacts of Land Ownership on the Economic Performance and Viability of Rice Farming in Thailand. Land*, 1 - 18.
- Sowcharoensuk, C. (2023). *Industry Outlook 2023-2025: Rice Industry*. Retrieved from <https://www.krungsri.com/en/research/industry/industry-outlook/agriculture/rice/io/io-rice-2023-2025>
- World Bank. (2023). *Urban Development: Understanding Poverty*. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/overview>

หัวข้อ: จากนาสู่นคร (Rice and Rises of Cities)

โครงเรื่อง:

1. ความเชื่อมโยงระหว่างเมืองกับชนบทและการเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์
2. ผลกระทบต่อวัฒนธรรมการปลูกข้าวจากการขยายตัวของเมือง
3. ผลกระทบสังคมเกษตรกรรมการปลูกข้าวจากการเติบโตของเมืองในสังคมไทย

วัตถุประสงค์: เพื่อรักษาสมดุลทางวัฒนธรรมไทยและการพัฒนาเมือง

แหล่งข้อมูล: ตามเอกสารอ้างอิง

Plagiarism Checking Report

Created on 2024-04-30 07:47:04 at 07:47 AM

Submission Information

ID	SUBMISSION DATE	SUBMITTED BY	ORGANIZATION	FILENAME	STATUS	SIMILARITY INDEX
3718960	Apr 30, 2024 at 07:45 AM	susaang@rtaf.mi.th	กองทัพ อากาศ	นพ 1111 Rice and Rises of Cities Submission 345.docx	Completed	0.00 %

Match Overview

NO.	TITLE	AUTHOR(S)	SOURCE	SIMILARITY INDEX
No data available in table				

Match Details

TEXT FROM SUBMITTED DOCUMENT

TEXT FROM SOURCE DOCUMENT(S)